

BARVY PRAVĚKU

Ústav archeologické
památkové péče
středních Čech

CESTY
ARCHEOLOGIE

I lidé v pravěku milovali barvy!

Mnoho lidí si naši nejstarší minulost často představuje v odstínech hnědé, béžové a šedé. Nevědí totiž, že příroda nabízí celou škálu přírodních barviv, které lidé již od pravěku dokázali získávat z různých částí rostlin, kamenů, lišejníků či živočichů. Jednoduššími i složitějšími postupy tak byli schopni vytvořit pestrobarevné oděvy a oděvní doplňky, které by si svou estetikou, nápaditostí a praktičností v ničem nezažaly se současnou módou. A nebylo to vůbec tak složité, jak by se mohlo zdát!

Jak fungovalo barvířství?

Barviva se u každé rostliny nacházejí v jiné části. Někdy je to kořen, jindy květ, nať, plody či listy. U některých je možné použít je sušené, jiné potřebujeme pro barvení čerstvé. Barvicí postup je však dále velmi podobný, daná část rostliny se následně buď vaří spolu s barveným materiálem (ať už se jedná o látku, surovinu či přízi), nebo se delší dobu namáčí v uzavřených kádích. Do barvicích lázní se často přidávala mořidla, která nejenže přispěla k lepšímu vstřebání barviva do barveného materiálu, ale také dokázala barvu pozměnit. Jednalo se především o měď, která vedla k odstínům do zelena, železo, barvicí do hněda, a kamenec, což je sůl kyseliny sírové s obsahem hliníku a dodnes se používá k hygienickým potřebám. Lidé tedy již od pravěku věděli, které části kterých rostlin mají sbírat, jak dlouho je mají vařit či louhovat a také s čím je kombinovat, aby dostali požadované barvy!

Exkluzivní svědectví textilních nálezů z Hallstattu

V podhůří Alp se nad dnešním malebným městečkem Hallstatt tyčí majestátní kopce, v kterých se od doby bronzové těžila sůl. Řemeslníci, kteří se tu po staletí pohybovali, po sobě samozřejmě zanechali mnoho stop, a to nejen ve formě náradí. Díky soli a jejím konzervačním účinkům se zde zachovaly také fragmenty mnoha vlněných textilií právě z doby bronzové a starší doby železné, které byly důkladně analyzovány. A to nejen po textilní stránce, která zkoumala způsob jejich utkáni, ale studiu byla podrobena také barviva, v textiliích skvěle dochovaná. Pomocí chromatografických analýz tak bylo v textiliích objeveno celkem 13 známých barviv a asi 250 neznámých. Jednalo se o různé odstíny žluté, červené, modré a zelené, doplněné o přírodní hnědou či světlou ovčí vlnu. Zajímavostí je, že zelené odstíny nepocházejí z jedné rostliny, barvicí na zeleno, ale z kombinace barviv žlutých a modrých. A které barvířské rostliny se tedy podařilo na hallstattských textiliích doložit? Byl to především boryt, dále srpice, šafrán, řešetlák, rýt, kručinka, mořena, heřmánkovec a také hmyz perlovec polský. V barevných fragmentech byly také zachyceny stopy hliníku, železa a mědi, které se využívaly jako mořidla při barvení, ovšem nelze vyloučit, že v tomto případě se do textilií dostaly až druhotně z okolního prostředí, ve kterém byly textilní zlomky po staletí pohřbeny.

Přírodní barvení dnes

Dnes jsou sice pro barvení textilií masově využívány chemické látky, to ovšem neznamená, že by lidé po celém světě zanevřeli na pestrá barviva, obsažená v rostlinách. V současnosti asi nejhojněji využívanou barvířskou rostlinou je henna, kterou koupíme i v našich drogeriích a která se používá k šetrnému barvení vlasů a kůže na hnědo-oranžovou. S její pomocí se také vytváří známá krátkodobá tetování. Ale ani tradiční barvířské techniky dosud nebyly zapomenuty. Lidé je běžně praktikují v Asii, Africe, Jižní Americe i východní Evropě, a dokonce i ve střední Evropě a Severní Americe bychom našli mnoho jedinců, kteří se barvením pomocí rostlin zabývají, ať už vědecky, nebo za účelem umělecké tvorby. Potenciál využití rostlin pro přírodní barvení vzrůstá také díky současnému ekologicky citlivému přístupu k průmyslové výrobě. Organické materiály, fairtrade, slowfashion, to všechno jsou pojmy, které hýbou dnešním světem módy a nahrávají tak barvení textilií přirozenou cestou bez chemie. Koneckonců, zkusit si to můžete i vy doma!

Tip: Obarvěte si vlastní kus oblečení!

Leží vám doma světlé bavlněné tričko, které už vás nebaví nosit? Obarvěte si ho s pomocí přírody! Zkusit můžete snadno dostupný ořešák královský, z jehož listů či zelených slupek zralých ořechů lze získat nádherné odstíny hnědozlaté barvy. Přestože rostlinné materiály vstřebávají barviva o něco hůře než v pravěku hojně barvená vlna, s naším tipem jistě dosáhnete skvělého výsledku.

Postup je jednoduchý:

Barvený materiál, v našem případě bavlnu, předem namoříme v kamenci (seženeme v každé drogerii) a pro lepší vstřebání přidáme sodu. Podle váhy látky odhadneme množství mořidla, a to podle pravidla na 100 g bavlny 4 polévkové lžíce kamence a půl lžíce sody. Roztok důkladně promícháme, přidáme látku a pomalu přivedeme k varu. Poté necháme vše vychladnout, odstát 24 hodin a vymácháme. 100 g listů nebo podrcených zelených slupek zralých plodů ořešáku si dopředu na pár hodin namočíme, poté přidáme namořenou barvenou látku a opět přivedeme k varu. Vaříme alespoň hodinu, po vychladnutí opět vymácháme. A napjatě očekáváme výsledný odstín. Tak vzhůru do experimentu!

www.cestyarcheologie.cz

